

MUSIQIY-NAZARIY FANLARNI O’QITISHDA INNOVATSION TA’LIM TEXNOLOGIYALARI

Muallif: Turayeva Dilso‘z Ixtiyorovna ¹

Affilyatsiya: Navoiy viloyati Pedagogik mahorat markazi musiqa madaniyati fani metodisti ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14409233>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola musiqa ta’limida innovatsion ta’lim texnologiyalarining o’rni va ahamiyatini ko’rib chiqadi. Musiqiy-nazariy fanlarni o’qitishda zamonaviy texnologiyalar, jumladan, onlayn platformalar, interaktiv dasturlar, simulyatsiya vositalari va multimedia resurslari yordamida ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga imkon yaratadi. Maqolada blended learning, gamifikatsiya va problem-based learning kabi innovatsion metodlarning musiqa ta’limida qo’llanilishi muhokama qilinadi.

Kalit so’zlar: musiqa, innovatsion ta’lim, texnologiya, blended learning, gamifikatsiya, problem-based learning, interaktiv texnologiya, multimedia, resurs, onlayn platforma, ko’nikma, simulyatsiya, tinglash, nota, akkord, tahlil, metodlar, individualizatsiya.

Musiqiy-nazariy fanlar ta’lim jarayonida nafaqat musiqa bilimlari va ko’nikmalarini rivojlantirish, balki o’quvchilarning umumiy tafakkurini, kreativlik va estetik didini shakllantirishda ham muhim rol o’ynaydi. Shuning uchun, musiqa o’qitish metodikasini takomillashtirishda innovatsion ta’lim texnologiyalari qo’llanilishi juda dolzarb. Bugungi kunda texnologiyalar ta’lim tizimiga kiritilgan innovatsiyalar orqali ta’lim sifatini oshirish, o’quvchilarning faolligini va motivatsiyasini yuqori darajaga ko’tarish mumkin. Musiqiy-nazariy fanlarni o’qitishda zamonaviy texnologiyalarni qo’llashning ahamiyati ko’rib chiqiladi. Innovatsion ta’lim texnologiyalari va ularning musiqa ta’limiga ta’siri, innovatsion ta’lim texnologiyalari ta’lim jarayonini yanada interaktiv, samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi.

Musiqiy nazariyani o’rganish uchun turli onlayn kurslar, video darsliklar, interaktiv dasturlar va mobil ilovalar mavjud. Masalan, musiqiy notalarni o’qish, ritm va tembrni aniqlash, shuningdek, kompozitsiya va garmoniya bo’yicha tushunchalarni onlayn o’qitish uchun turli platformalar yaratilgan. “EarMaster”, “Auralia” va “Sibelius” kabi dasturlar musiqiy ko’nikmalarni rivojlantirishda samarali yordam beradi. Musiqa sohasida simulyatsiya va virtual laboratoriyalar yordamida o’quvchilar turli xil musiqa asboblari va ularning tovushlarini interaktiv tarzda o’rganishlari mumkin. Bunday texnologiyalar musiqa asboblarni o’rgatishda, shuningdek, ovoz va musiqiy tuzilmalar haqida chuqurroq tushunchalarni shakllantirishda foydalidir.

Musiqa o’qituvchilari interaktiv doskalar yordamida nazariy darslarni mazmunli, dinamik va qiziqarli tarzda o’tkazishlari mumkin. Masalan, musiqa teoremasini

tushuntirishda, o'quvchilarga notalar, akkordlar va ritmik tuzilmalarning vizual ko'rinishlarini yaratish imkoniyatini beradi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarga nazariy bilimlarni osonroq va tezroq o'zlashtirishga yordam beradi. Musiqiy-nazariy fanlar o'qitish jarayonida innovatsion metodlar qo'llanilayotganida, o'quvchilarning ta'limdagi ishtiroki va samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Bularning ba'zilari quyidagilar: "Blended learning" metodida an'anaviy darslar va onlayn ta'lim birlashtiriladi. Bu usul orqali o'quvchilar mustaqil ravishda musiqiy nazariyani o'rganishlari, video darsliklar orqali amaliy mashqlar bajarishlari va yanada chuqurroq bilim olishlari mumkin.

Blended learning metodining afzalliklaridan biri shundaki, o'quvchilar vaqtlari bilan o'qish imkoniyatiga ega bo'ladilar. "Gamifikatsiya" – musiqiy-nazariy fanning o'qitish jarayoniga o'yin elementlarini kiritish (gamifikatsiya) o'quvchilar uchun juda qiziqarli va motivatsion bo'lishi mumkin. Masalan, musiqiy testlarni o'yin shaklida tashkil etish, musiqiy topishmoqlar yoki notalarni to'g'ri kiritish kabi mashqlar orqali o'quvchilar o'z bilimlarini oshirishi mumkin. "Problem-based learning" (muammoga asoslanga ta'lim): Musiqiy-nazariy fanning ba'zi murakkab tushunchalarini o'rganishda o'quvchilar o'z bilimlarini real hayotdagi masalalarga qo'llashlari mumkin. Musiqa kompozitsiyasi yoki garmonik tahlil qilish bo'yicha vazifalar berish, o'quvchilarning analitik fikrlashini va ijodiy yondashuvini rivojlantiradi. Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda texnologiyalarning interaktiv qismiga katta e'tibor berilishi kerak.

O'quvchilar uchun interaktiv o'quv dasturlari va ilovalar musiqiy ko'nikmalarni o'zlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Notalarni o'qish va akkordlarni to'g'ri aniqlash ko'nikmalarini rivojlantirishda interaktiv ilovalar o'quvchilar uchun juda foydali. Bu ilovalar yordamida o'quvchilar turli ritmik va melodik tuzilmalarni osongina analiz qilib o'zlashtirishi mumkin. Musiqiy tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishda interaktiv dasturlar yordamida ritm, interval, tonallik kabi masalalar ustida ishlash mumkin. Shuningdek, virtual orkestrlar yoki ansambllarda ishtirok etish, o'quvchilar uchun tinglash va ijro ko'nikmalarini rivojlantiradi. Innovatsion texnologiyalarning o'qituvchilar uchun afzalliklari innovatsion texnologiyalar nafaqat o'quvchilar uchun, balki o'qituvchilar uchun ham katta afzalliklarga ega. O'quv jarayonini individualizatsiya qilish. Har bir o'quvchining o'ziga xos o'qish uslubi va tezligi bor. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan individual darslar tashkil etishlari mumkin. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning darsga ishtirokini, ularning muvaffaqiyatlarini va zaif tomonlarini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu o'z navbatida, ta'limni yanada samarali qilish imkoniyatini yaratadi.

Texnologiyalarning innovatsion ta'lim jarayoniga ta'siri haqida gapirganda musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llashning o'quvchilarning bilim olish sifatiga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Bunga onlayn platformalar, interaktiv dasturlar va multimedia vositalarining o'quvchilarni motivatsiya qilishdagi roli va musiqa nazariyasini samarali o'zlashtirishga yordam berish kabilar kiradi. O'quvchilarning faolligini oshirish: innovatsion metodlar, masalan, gamifikatsiya va blended learning usullari orqali o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqish va ishtirokini qanday oshirish mumkinligi haqida bilim berish. Maqola shuningdek, o'quvchilar uchun o'qish jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv qilishning usullarini taqdim etadi. O'qituvchilarga qo'llanma musiqiy-nazariy fanlarni o'qituvchi

pedagoglar uchun texnologiyalarni samarali qo'llash usullari haqida amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish. Bu metodlar o'qituvchilarga o'quv jarayonini yanada individualizatsiya qilish, o'quvchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlariga moslashish va ta'lim sifatini oshirishda yordam beradi. Innovatsion ta'lim texnologiyalarining musiqa ta'limidagi rolini va uning umumiy ta'lim tizimiga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatish. Bu, o'z navbatida, musiqa ta'limining global miqyosda raqobatbardoshligini va sifatini oshirishga xizmat qiladi. Musiqiy-nazariy fanlar o'qitishda yangi texnologiyalarni qo'llash bo'yicha o'qituvchilar uchun amaliy vositalar, tajribalar va muvaffaqiyatli misollarni taqdim etish. Bu o'qituvchilarni innovatsion texnologiyalarni o'z ta'lim jarayoniga joriy qilishga rag'batlantiradi va ularning o'quvchilarga yanada samarali bilim berishiga yordam beradi.

Musiqa ta'limining yangi metodologik yondashuvlarini yaratish va uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga xizmat qiladi. Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining qo'llanilishi nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayonini yaxshilash, balki o'qituvchilar uchun ham yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Ushbu maqolada musiqa ta'limidagi yangi texnologiyalarni qo'llashning ijobiy va salbiy tomonlari, shuningdek, ularni o'qituvchilarga qanday integratsiya qilish bo'yicha bir qator muhokamalar keltirilgan. Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning asosiy afzalliklaridan biri bu o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ta'lim jarayonini yanada interaktiv qilishdir. Masalan, gamifikatsiya va blended learning (aralash ta'lim) kabi metodlar yordamida o'quvchilarga qiziqarli, amaliy mashqlar va o'yinlar orqali musiqa nazariyasini o'rgatish mumkin.

Bu o'z navbatida, o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshiradi va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, musiqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda onlayn dasturlar va interaktiv platformalar orqali o'quvchilar musiqa notalarini o'qish, akkordlarni tahlil qilish, ritmik tuzilmalarni shakllantirishda o'z bilimlarini mustahkamlashlari mumkin. "EarMaster" va "Sibelius" kabi dasturlarni qo'llash musiqiy ta'limda intuitiv va qulay o'qish imkoniyatini yaratadi. Bu texnologiyalar nafaqat o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishda yordam beradi, balki ularning musiqiy tinglash va nazariy bilimlarini mustahkamlashga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion texnologiyalarni musiqa o'qitish jarayoniga kiritish o'qituvchilarga o'quv jarayonini individualizatsiya qilish imkoniyatini yaratadi. Har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubi va tezligi mavjud.

Texnologiyalar yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning bilim olish jarayonini real vaqt rejimida kuzatib borishlari, ularning kuchli va zaif tomonlarini tahlil qilishlari mumkin. Bu esa o'qituvchilarga o'quvchilarni yanada samarali qo'llab-quvvatlash va kerakli o'zgartirishlar kiritish imkonini beradi. Bundan tashqari, o'qituvchilar uchun interaktiv doskalar, video darsliklar va boshqa multimedia vositalari yordamida nazariy materiallarni yanada ko'rkam va qiziqarli tarzda taqdim etish mumkin. Bu metodlar o'qituvchilarga o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etishda yordam beradi.

Innovatsion ta'lim texnologiyalarini musiqa-nazariy fanlarga integratsiya qilishning ba'zi qiyinchiliklari ham mavjud. Birinchidan, ba'zi o'qituvchilar yangi texnologiyalarni o'z ta'lim jarayoniga qo'llashda ko'p hollarda tajriba yetishmovchiligi va

texnologik salohiyatning yetishmasligi sababli ikkilanadilar. Bu o'z navbatida, texnologiyalarni to'liq samarali qo'llashda to'sqinlik qilishi mumkin. Shuningdek, onlayn va interaktiv platformalar orqali o'qitish ba'zi o'quvchilarda texnologiyalarga nisbatan befarqlik yoki qarshilikni keltirib chiqarishi mumkin. O'quvchilar texnologiyalar bilan ishlashni o'rgatishda, ba'zan yuzaga keladigan texnik muammolar (internet aloqasining yo'qolishi, dasturdagi xatoliklar va h.k.) dars jarayonining samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun, texnologiyalardan to'g'ri foydalanish uchun o'qituvchilarni maxsus treninglardan o'tkazish va texnik yordamni ta'minlash zarur.

Kelajakda musiqa ta'limida texnologiyalarni yanada chuqurroq qo'llash kutilmoqda. Virtual haqiqat va kengaytirilgan haqiqat texnologiyalarining qo'llanilishi musiqa asboblarni o'rgatish, musiqa kompozitsiyalarini yaratish yoki musiqiy tahlil qilishda yangi imkoniyatlarni ochadi. Masalan, o'quvchilar virtual muhitda orkestrda ishtirok etish, musiqa asboblarning har xil xususiyatlarini sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin. Bu texnologiyalar nafaqat musiqiy ko'nikmalarni rivojlantirish, balki o'quvchilarga musiqiy tajriba olishning yangi usullarini taqdim etadi. Shuningdek, musiqa o'qituvchilari va o'quvchilar uchun "cloud" texnologiyalari va onlayn platformalarning keng tarqalishi, darslarni masofaviy tarzda o'qitish imkoniyatlarini yaratadi. Bu musiqa ta'limining geografik cheklovlaridan xalos bo'lishiga yordam beradi va turli mamlakatlar, madaniyatlar va til guruhlaridagi o'quvchilar bilan o'zaro ta'lim tajribasini almashish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining qo'llanilishi o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali va qiziqarli qilish imkoniyatlarini yaratadi. Biroq, texnologiyalarni ta'lim tizimiga integratsiya qilishda yuzaga keladigan ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Shuning uchun, o'qituvchilarni yangi texnologiyalarni qo'llashga tayyorlash, texnik qo'llab-quvvatlash va samarali metodlarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Maqolada keltirilgan muhokamalar musiqa ta'limining zamonaviy texnologiyalar bilan rivojlanishining istiqbollarni ko'rsatadi va ushbu sohada yangi pedagogik yondashuvlarni yaratish uchun imkoniyatlarni ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Shamsiyev, A. Musiqa ta'limining nazariy asoslari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti. 2018.

Turobov, I. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va musiqa ta'limi. Toshkent: Ta'lim. 2020.

Rasulov, M. Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalarni qo'llash. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi 2017.

Yunusov, K. Interaktiv ta'lim texnologiyalari: teoretik asoslar va amaliyot. Toshkent: "Fan" nashriyoti. 2019.